

УДК 343.971

Кулик Катерина Дмитрівна –
к.ю.н., асистент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

Kateryna D. Kulyk –
candidate of juridical sciences,
assistant of department of criminology and penitentiary law
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street Kharkiv 61024 Ukraine)

Дейкун Ірина Володимирівна –
студентка 1 курсу магістратури
Інституту підготовки кадрів
для органів юстиції України
Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

Iryna V. Deikun –
1st year Master's student of the Criminal Justice Institute
Yaroslav Mudryi National Law University
(77 Pushkinska Street Kharkiv 61024 Ukraine)

Проблеми та наслідки поширення кібербулінгу в суспільстві

У статті проаналізовано проблеми та наслідки поширення кібербулінгу в суспільстві. Визначено основні види та причини поширення, запропоновано стратегії зниження даного явища. Проаналізовано зарубіжний досвід боротьби з даним явищем.

Ключові слова: кібербулінг, флеймінг, гріфінг, обмовлення, нападки, самозванство, імперсоналізація, буліцид, хепіслепінг.

В статье проанализированы проблемы и последствия распространения кибербуллинга в обществе. Определены основные виды и причины распространения, предложены стратегии снижения данного явления. Проанализирован зарубежный опыт борьбы с данным явлением.

Ключевые слова: кибербулинг, флейминг, грифинг, оговаривание, нападки, самозванство, имперсонализация, булицид, хепислепинг.

K.D. Kulyk, I.V. Deikun Issues and Consequences of Cyber-Bullying in Society

The main goals of the article are cyber-bullying and its basic forms. The basic ways of distribution of this phenomenon were also covered.

There is a lot of information about basic types of cyber-bullying and examples of its negative impact on teenagers and other people. In particular, determination of the concept “flaming” and its basic kinds have been provided.

Another type of cyber-bullying is verbal attacks. There is information about it, as well. Comparison between grieving and verbal attacks have been provided.

The third form of cyber-bullying is adding wrong information about person on the Internet. The main idea of this type is adding confidential or wrong information on different social networks.

The concept of imposture and other names of impersonalization have been determined. The basic ways of distribution and consequences have been highlighted. The basic method of its realization has been analyzed.

The next type of cyber-bullying is happy slapping. The article gives examples of well-known situations with teenagers. Forms of happy slapping have been listed in the article.

The new concept of bulicid has been analyzed in this article. There is an example of a teenager's death caused by it.

At the end of the article there are reasons of cyber-bullying, its distribution and development. Foreign practice of counteraction to cyber-bullying and methods of its prevention has been analyzed.

Keywords: *cyber-bullying, flaming, grieving, stipulating, verbal attacks, imposture, impersonalization, bulicid, happy slapping.*

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток інформаційних технологій зумовлює появу нового культурного середовища та виникнення нових комунікативних зв'язків, що зумовило так звану проблему кібербулінгу. Дана проблема, на жаль, не має кордонів і на сьогоднішній день охопила всі країни світу.

Мета. Головною метою статті є визначення проблем поширення кібербулінгу у віртуальному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість наукових досліджень присвячена Інтернет дискурсу, віртуальній комунікації та дослідженню жанрів віртуальної комунікації, зокрема, серед їх авторів є: Н. М. Дайнека (комунікативна ситуація кібербулінгу) [1], С. В. Заборовська (особливості віртуального дискурсу) [2], В. В. Каптюрова (прагматичні принципи формування повідомлень у соціальних мережах і мікроблогах) [3], Л. Ф. Компанцева (комунікативно-прагматичні аспекти Інтернет-комунікації) [4], Р. К. Махачашвілі (лексика у сфері новітніх технологій) [5], О. Ю. Малая (німецькомовні Інтернет-форуми) [6]. Серед зарубіжних лінгвістів, які займаються проблемами віртуальної комунікації та мови Інтернету відомими є Д. Крістал (мова та Інтернет), С. Херінг (комп'ютерно-опосередкований дискурс) та К. Тарлоу.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на велику кількість досліджень кібербулінгу, на сьогоднішній день не вдалось систематизувати його види до кінця, а також дослідити його підвиди, наприклад буліцид, що означає покінчення життя самогубством людиною, що стала жертвою кібербулінгу.

Також, вчені у своїх роботах не зверталися до зарубіжного досвіду протидії кібербулінгу. У даній статті розроблено та запропоновано новітні способи боротьби з цим негативним явищем.

Виклад основного матеріалу.

Кібербулінгом вважається нова форма агресії, що містить в собі жорстокі дії, з метою дошкулити, нашкодити або якимось чином принизити людину, її близьких з використанням інформаційно-комунікаційних технологій. Кібербулінг має на меті завдати жертві певної психологічної шкоди, але це не виключає відповідних фізичних наслідків в майбутньому. Вищезазначена атака на жертву відбувається через електронну пошту, соціальні мережі, спілкування через СМС шляхом надсилання текстових повідомлень або зображень.

Проблема дослідження кібербулінгу є актуальною вже досить тривалий час, тому в теорії вже було виокремлено декілька його видів. Одним з найпопулярніших вважається флеймінг, тобто обмін короткими повідомленнями. Частіше всього він розгортається в тих місцях Інтернет-простору, де відбувається «широке скупчення мас». Таким місцями вважаються чати, форуми, дискусійні групи в соціальних мережах. Вважається, що флеймінг – це терор рівних, але має властивість іноді переростати в нерівну боротьбу між учасниками.

Найбільш відомим є трагічний випадок із 13-річним Раяном Патріком Галіганом, який скоротив собі віку внаслідок постійного булінгу в школі, до якого долучився кібербулінг: поширювалися чутки про те, що він гей. Уже після смерті Раяна його батько знайшов у комп'ютері листування з дівчиною, яка зустрічалась із Раяном, а потім, прочитавши про нього в Інтернеті, розірвала з ним стосунки і виставила в загальний доступ всі їхні листи. Напередодні суїциду Раян писав друзям: «Завтра я це зроблю, прочитаєте в газеті», а ті відповідали: «Це буде весела розвага» [11].

Іншим видом кібербулінгу вважаються «нападки» або іншими словами постійні виснажливі атаки. Нападками прийнято вважати направлення великої кількості образливих

повідомлень у текстовій формі або зображення на жертву. На відміну від першого виду кібербулінгу, цей характеризується більшою тривалістю та односторонністю. У даному випадку необхідно виділити також і гріфінг, який існує у чатах, онлайн-іграх тощо. Метою гріферів є не перемога у грі, а руйнація ігрового досвіду інших осіб. Не слід виключати можливість переростання гріфінгу у нападки.

«Обмовлення» по праву визнано третім видом кібербулінгу, який, до речі, виник шляхом трансформації від соціальних наклепів. Обмовлення містить в собі розповсюдження неправдивої принизливої інформації про саму особи чи її близьких. Обмовлення існує як у текстовій формі так і у формі зображення, які видають особу у принизливому виді. Жертвами зазначеного виду кібербулінгу частіше виступають підлітки, але це явище присутнє також і серед дорослих людей. Для поширення наклепів створюються спеціальні сайти або сторінки в соціальних мережах, на яких розміщуються жарти, наклепи з метою гумору, але останні потім перетворюються на тренування власної направленої злости, роздратування та проявлення агресії.

«Самозванство або імперсоналізація» є ще одним видом кібербулінгу. Його сутність полягає в тому, що переслідувач виставляє себе в ролі жертви, використовуючи її логін і пароль у соціальних мережах, а згодом починає негативно ставитися до неї. Самозванство реалізується, коли з соціальної сторінки особи без її відома відправляються ганебні повідомлення її друзям, близьким, знайомим, колегам по роботі. Як наслідок, особа починає отримувати гнівні повідомлення з образами в свою адресу. Особливо небезпечною є ситуація, коли злочинець надіслав провокаційні повідомлення тим особами, які мали раніше конфлікти з жертвою.

Останнім видом є «ошуканство», що полягає в вивідуванні конфіденційної інформації та її розповсюдженні – отримання персональної інформації в діалозі з особою, а потім передача цих даних в мережу Інтернет тим, кому вона не призначалась.

Одним із яскравих прикладів став випадок, коли однокласники використали цифрову камеру, щоб розмістити в мережі відео 15-річної Джуді Румб, де було створено сайт, в

якому йшлося про її надмірну вагу і дату майбутньої смерті. Завдяки вчасній допомозі цей випадок не призвів до трагічних наслідків. Через аналогічний сайт з назвою «Корпорація «Вбий Кайлі», постійні листи і телефонні дзвінки, які отримувала дівчина про те, що вона лесбійка (причому, відправлені з її електронних поштових скриньок зі зламаними паролями), Кайлі Кенні мусила кілька разів змінювати школу. Вона казала: «Я плакала, страждала, була спантеличена. Я не розуміла, чому це трапилось зі мною, і ні з ким не могла поговорити про це, крім мами». Зрештою довелося перейти на домашнє навчання, бо і в новій школі кібербулінг тривав. Аналогічно, 16-річний Джед Прест змушений був стати заручником у власному домі, що спровокувало спробу суїциду, внаслідок кібербулінгу, який розпочався через його конфлікт із групою хлопців у школі. Мультиформи булінгу включали: нічні дзвінки-жарти, кампанію чуток у чатах, образливі текстові повідомлення, мовчазний терор (бойкот) в школі [12].

Необхідно також дослідити таке явище як розбещення неповнолітніх через мережу Інтернет. Реалізація зазначених дій можлива під час спілкування злочинця та жертви у соціальних мережах, онлайн-засобах комунікації, сайтах знайомств. Злочинець самостійно підшукує жертву у соціальних мережах, а потім надсилає запит дружби. Після прийняття останнього починає активно діяти, тобто піднімати теми сексуального характеру, ставити запитання про інтимне життя підлітка, надсилає фотографії оголеного тіла чи статевих органів і просить підлітка зробити це саме. Пізніше, розмова може перенестися на аудіо- чи відеоспілкування з використанням мережі Інтернет [13, 74]. Такі випадки досить важко виявити, бо вони не набувають розголосу, на відміну від інших видів кібербулінгу.

Одним з найсучасніших видів кібербулінгу вважається «хеппіслепінг» що почався в англійському метро де підлітки жартома ляскали один одного і одна людина з боку все це знімала на мобільний телефон. У подальшому на подібних таких роликах з'являлась назва «хеппіслепінг». Однією з форм хеппіслепінгу є хопінг – наскок, іншим видом є передавання сюжетів через мобільні телефони. Одним з популярних прикладів хеппіслепінгу є

випадок з 18-річним Трістоном Крістмасом, якого група хлопців побила для того, щоб зняти відео для Інтернету, а коли він, вдарившись головою, помирав кинутий на підлозі, вбивця і спостерігачі пішли продовжувати вечірку.

Хеппіслепінг як один з видів кібербулінгу передбачає зйомку на мобільний штучних чи реальних нападів з метою гвалтування чи його імітації з подальшим розміщенням в Інтернеті, де їх можуть передивлятися тисячі людей, зазвичай без жодної згоди жертви. Інша форма хеппіслепінгу — це передавання сюжетів мобільними телефонами [11].

На практиці з'явилося таке поняття як «буліцид», тобто загибель жертви внаслідок кібербулінгу. На жаль, дане явище досить популярне і частіше за все його реалізація спостерігається серед підлітків.

Одна з перших добре відомих ілюстрацій кібербулінгу починалась як забавка, коли в 2002 році американський підліток Гіслан Раза, граючись, створив відео самого себе на основі сцени із фільму «Зоряні війни», де замість меча використовував бейсбольну битку. На жаль, однокласники без дозволу і відома хлопця розмістили це відео в інтернеті, де його побачили мільйони людей. Далі ця подія отримала неочікуваний розвиток – у 2004 році було створено спеціальний сайт із цим та похідними відеороликами, зі спецефектами та музикою з фільму, який зібрав більше 76 мільйонів користувачів, а відео із зображенням хлопчика стало найбільш завантажуваним файлом 2004 року. Гіслан отримав ярлик «дитина зоряних війн» і це настільки змінило його стосунки в школі, що батьки змушені були залучати психіатричну допомогу. Батьки Гіслана подали до суду на батьків тих однокласників, які розмістили відео в Інтернеті, але врешті конфлікт було врегульовано в позасудовому порядку.

Необхідно також дослідити проблеми виникнення кібербулінгу. Досить цікавим питанням є те, що саме спонукає правопорушників на такі дії. Дослідження цієї проблеми показали, що основними причинами є внутрішні психологічні особливості, іншими словами брак уваги, низька самооцінка та низький соціальний статус особи. Деякі дослідження були проведені Стенфордським та Корнелльським університетами в США та доводять, що анонімність мережі детермінує

комунікацію в Інтернеті. Тобто, анонімність сприяє тому, що комуніканти можуть безперешкодно надсилати образливі повідомлення на адресу інших користувачів. Крім того, людина, яка отримує образливі повідомлення також схильна до тролінгу та може відповідно реагувати на ці повідомлення.

Отже, однією з причин виникнення кібербулінгу є низька самооцінка кривдника. Принижуючи жертву в Інтернеті, особа таким чином самостверджується та відчуває себе впевненіше.

Наступною причиною можна вважати нестійке положення в соціумі. Це означає, що злочинець шукає спосіб утвердитись за рахунок жертви. Ця причина тісно пов'язана з попередньою.

Третім фактором є те, що особа в минулому могла бути жертвою кібербулінгу або іншого злочину, психологічний відбиток від якого надовго залишився на особистості. Одним з підвидів цього фактору є булінг – гноблення особи в реальному світі. Жертва після такого впливу, в більшості випадків «закривається в собі» і не може здійснювати негативний вплив на осіб в реальному світі, тому починає діяти через мережу Інтернет.

Важливим пунктом дослідження також є, так звані треті особи. Кібер-булінг має різні види і відбувається в різних середовищах, наприклад, особисті повідомлення або форуми. Третіми особами можна вважати так звані «наглядачів», тобто особи, які спостерігають за діями злочинця. Третіх осіб можна поділити на дві категорії, до першої належать активні треті особи, тобто ті, які стають на захист жертви і спричиняють певне блокування дій зловмисника. До другої категорії відносяться пасивні особи, тобто ті, які лише спостерігають за діями злочинця і не здійснюють жодного впливу.

Для протидії кібербулінгу необхідно прийняти низку заходів, удосконалити відповідне законодавство, створити необхідні програми та стратегії боротьби з кібербулінгом в Україні.

Досить яскравим є приклад Сполучених Штатів Америки, які досить продуктивно протидіють досліджуваній проблемі. На сьогоднішній день, у цій державі не прийнято загальний федеральний закон, що міг би гарантувати захист від кібербулінгу, але кожен

штат має відповідне законодавство по боротьбі з Інтернет-злочинцями. Близько двадцяти штатів мають законодавство, яким закріплена кримінальна відповідальність за інтернет-знущання. Також, США протидіють кібербулінгу не лише на рівні правоохоронних органів, а й на рівні навчальних закладів, особливо шкіл. Законодавство кожного штату надає певні повноваження адміністраціям шкіл для ідентифікації випадків кібербулінгу, а також формування формальних\неформальних заходів дисциплінарного впливу на Інтернет-агресорів (винятком з цього правила є штат Монтана). П'ятнадцять штатів реалізують дану політику не тільки в межах навчальних закладів. Наприклад, штат Колорадо зобов'язав адміністрацію шкіл розробити кодекси безпеки «SafeSchoolPlan», що міститимуть всі заходи та міри відповідальності, які будуть направлені на боротьбу з кібербулінгом. Важливо, щоб зазначений механізм не тільки існував на папері, а й був реалізований.

Досить гострим є аспект відповідальності за бездіяльність навчальних закладів у випадках боротьби з кібербулінгом. Наприклад, у справі Zenov. Pine Plains Central School District 2012 р. учень школи отримав 1 млн доларів компенсації за те, що адміністрація школи вживала лише формальних заходів для припинення його принижень та не пересвідчилась, що онлайн переслідування припинилися.

Висновки. Отже, протидія кібербулінгу є важливим аспектом у розвитку молоді, тому для досягнення цієї мети необхідно розробити актуальні стратегії боротьби з досліджуваним негативним явищем. Доцільно проаналізувати в повній мірі кібербулінг як явище, визначити причини його виникнення та поширення, а також вивчити особу злочинця та жертви, з метою розробки ефективних механізмів боротьби із ним.

Список використаних джерел:

1. Дайнека Н. М. Особливості кібербулінгу як фрагменту англомовного інтенет-дискурсу: наукова стаття. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* №4 Том 2, 2016. С. 21-23.
2. Заборовська С. В. Особливості віртуального дискурсу в просторі Інтернет (на прикладі інтернет-щоденників): автореф. дис. ... канд. філолол. наук. Харків: Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, 2006. 19 с.
3. Каптюрова В. В. Прагматичні принципи формування повідомлень у соціальних мережах і мікроблогах: автореф. дис. канд. філол. наук. Київ: Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2014. 20 с.
4. Компанцева Л. Ф. Інтернет-коммуникация: когнитивно прагматический и лингво культурологический аспекты: дисс. исфилол. н.: Луганск, 2007. 503 с.
5. Махачашвілі Р. К. Лінгвофілософські параметри інновацій англійської мови у сфері новітніх технологій. URL: <http://www.kdpu nt.gov.ua/ru/node/1030> (дата звернення: 20.11.2018).
6. Малая О. Ю. Реалізація мовленнєвих стратегій ввічливості у дискурсі німецькомовних Інтернет-форумів: автореф. дис. ... канд. філол. Наук. Харк. нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна, 2008. 20 с.
7. Найдьонова Л. А. Кібербулінг або віртуальна агресія: способи розпізнання і захист дитини: Методичні рекомендації / Упоряд. В.О. Снігульська. Київ: Редакції загально педагогічних газет, 2014. 96 с.
8. Толчачова Л. Інтерактивні прийоми у вихованні / Упоряд.: Л. Шелестова, Н.Чиренко. Київ: Шк.світ, 2013. 120 с.
9. Найдьонова Л. Проблема кібербулінгу і його типи. URL: <https://familytimes.com.ua/> (дата звернення: 20.11.2018).
11. Найдьонова Л. Кібербулінг: новітні небезпеки в інтернет-просторі. URL:<https://glavcom.ua/specprojects/> (дата звернення: 20.11.2018).
12. Кулик К. Д. Запобігання розбещенню неповнолітніх з використанням мережі Інтернет: матеріали круглого столу. Харків: Право, 2016. С. 72-75.

References:

1. Daineka N. M. Osoblyvosti kiberbulinhu yak frahmentu anhlomovnoho intenet-dyskursu: naukova stattia. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Filolohiia. №4 Tom 2, 2016. s. 21-23.
2. Zaborovska S. V. Osoblyvosti virtualnoho dyskursu v prostori Internet (na prykladi internet-shchodennykiv): avtoref. dys. ... kand. filolol. nauk. Kharkiv: Kharkiv. nats. ped. un-t im. H. S. Skovorody, 2006. 19 s.
3. Kaptiurova V. V. Prahmatychni pryntsypy formuvannia povidomlen u sotsialnykh merezhakh i mikroblohakh: avtoref. dys. kand. filol. nauk. Kyiv: Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka, 2014. 20 c.
4. Kompantseva L. F. Ynternet-kommunikatsiia: kohnytyvno prahmatycheskyi y lnhvo kulturolohycheskyi aspekti: dyss. ysfylo. n.: Luhansk, 2007. 503 s.
5. Makhachashvili R. K. Lnhvofilosofski parametry innovatsii anhliiskoi movy u sferi novitnikh tekhnolohii. URL: <http://www.kdpu nt.gov.ua/ru/node/1030> (data zvernennia: 20.11.2018).
6. Malaia O. Yu. Realizatsiia movlennievykh stratehii vvichlyvosti u dyskursi nimetskomovnykh Internet-forumiv: avtoref. dys. ... kand. filol. Nauk. Khark. nats. un-t im. V.N. Karazina, 2008. 20 c.
7. Naidonova L. A. Kiberbulinh abo virtualna ahresiia: sposoby rozpiznannia i zakhyst dytyny: Metodychni rekomendatsii / Uporiad. V.O. Snihulska. Kyiv: Redaktsii zahalno pedahohichnykh hazet, 2014. 96 s.
8. Tolkachova L. Interaktyvni pryimy u vykhovanni / Uporiad.: L. Shelestova, N.Chyrenko. Kyiv: Shk.svit, 2013. 120 s.
9. Naidonova L. Problema kiberbulinhu i yoho typy. URL: <https://familytimes.com.ua/> (data zvernennia: 20.11.2018).
11. Naidonova L. Kiberbulinh: novitni nebezpeky v internet-prostori. URL:<https://glavcom.ua/specprojects/> (data zvernennia: 20.11.2018).
12. Kulyk K. D. Zapobihannia rozbeshchenniu nepovnolitnikh z vykorystanniam merezhi Internet: materialy kruhloho stolu. Kharkiv: Pravo, 2016. S. 72-75.